

CYNGOR SIR CEREDIGION

Adroddiad i'r: Cyngor

Dyddiad y cyfarfod: 2 Mawrth 2023

Teitl: Adolygiad o Gymunedau a Threfniadau Etholiadol

Pwrpas yr adroddiad: Rhoi gwybod i'r Cyngor am y broses ar gyfer cynnal Adolygiad o Gymunedau a Threfniadau Etholiadol; a gofyn am gymeradwyaeth i sefydlu Grŵp Trawsbleidiol Adolygiad Cymunedau

Er: Penderfyniad

Portffolio'r Cabinet ac Aelod y Cabinet: Ddim yn berthnasol

Cyflwyniad

Pwrpas yr adroddiad hwn yw hysbysu aelodau bod gan y Cyngor ddyletswydd o dan Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013 i gadw ei gymunedau dan arolwg a rhoi adroddiad i Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru (y Comisiwn) ynglŷn â sut mae'n cadw ei gymunedau dan arolwg. Er mwyn cyflawni hyn mae'r Cyngor wedi penodi'r Comisiwn i gynnal adolygiad o gymunedau a threfniadau etholiadol yng Ngheredigion ar ei ran.

Mae dwy elfen wahanol i adolygiad cymunedau y dylai prif gynghorau eu cynnal, sy'n ddarostyngedig i adrannau gwahanol y Ddeddf:

- Adolygiad Adran 25 - Adolygiad o ffiniau cymunedau. Dylai sicrhau bod cymunedau yn parhau i adlewyrchu hunaniaethau lleol a hwyluso llywodraeth leol effeithiol a chyfleus. Byddai'r adolygiad hwn yn caniatáu i'r cyngor wneud mân ddiwygiadau i ffiniau a allai fod wedi dyddio o ganlyniad i ddatblygiadau tai, newidiadau yn y boblogaeth ac ati. Bydd yr adolygiad hwn yn ystyried unrhyw newidiadau canlyniadol sydd eu hangen i'r trefniadau etholiadol oherwydd unrhyw newidiadau i'r ffiniau a dyma'r elfen y bydd y Comisiwn yn ymgymryd â hi.
- Adolygiad Adran 31 - Adolygiad o'r trefniadau etholiadol. Nodi problemau gyda threfniadau etholiadol cynghorau cymuned/tref yn annibynnol ar unrhyw broblemau o ran ffiniau.

Cynnal yr Adolygiad o Gymunedau a'r Adolygiad Etholiadol

Nod yr adolygiad fydd sicrhau bod ffiniau cymunedau yn adlewyrchu hunaniaethau a diddordebau'r cymunedau ar draws ardal Cyngor Sir Ceredigion a'u bod yn effeithiol ac yn gyfleus.

Fel rhan o'r adolygiad, bydd y Comisiwn yn rhoi sylw i:

- greu, diddymu neu uno cymunedau a wardiau cymunedol

- enw'r gymuned a, lle maent wedi'u gwneud yn wardiau, enw'r wardiau cymunedol
- Lle mae newidiadau wedi'u gwneud i ffiniau cymunedau neu wardiau cymunedol nifer y cynghorwyr sy'n cynrychioli'r gymuned a, lle maent wedi'u gwneud yn wardiau, nifer y cynghorwyr fesul ward.

Byddai'r adolygiad yn seiliedig ar yr etholwyr ar y gofrestr newydd a gyhoeddwyd ar Ragfyr y 1^{af} 2022 a rhagolwg 5 mlynedd o ffigurau etholwyr.

Rhaid i'r adolygiad gymryd pedwar cam hanfodol:

- Cyhoedduswyd cychwynnol;
- Ymchwiliad ac ymgynghoriad cychwynnol - gofyn i'r holl rai cyfrannog ystyried ffiniau cymunedau ar hyn o bryd a chyflwyno eu barn am unrhyw newidiadau sydd eu hangen i greu cymunedau sy'n darparu ar gyfer llywodraeth leol effeithiol a chyfleus;
- Cynigion drafft (ac ymgynghoriad ynghylch y cynigion hynny) - bydd pob cyflwyniad wedyn yn cael ei ystyried, a bydd y Comisiwn yn cyhoeddi Adroddiad Cynigion Drafft ac yn cynnal ymgynghoriad ynghylch y cynigion hynny; ac
- Argymhellion terfynol – bydd y rhain yn cael eu cyflwyno i Weinidogion Llywodraeth Cymru. Bydd Gweinidogion Llywodraeth Cymru wedyn, os gwêl yn dda, yn gweithredu'r argymhellion hyn naill ai fel y'u cyflwynwyd, neu gydag addasiadau.

Amserlenni

Gyda'r etholiadau llywodraeth leol nesaf wedi'u trefnu ar gyfer Mai 2027 mae nawr yn amser delfrydol i fodloni rhwymedigaeth statudol y Cyngor. Byddai unrhyw adolygiad Cymunedau hefyd yn cael ei gwblhau mewn pryd ar gyfer Adolygiad Etholiadol nesaf y Cyngor Sir.

Bydd Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru yn cynnal yr Adolygiad ar ran y Cyngor, a fydd yn cymryd rhwng 15 a 18 mis o'r dechrau i'r diwedd.

Pan gytunir ar yr union amserlenni, bydd Cynghorwyr Sir yn ogystal â Chynghorwyr Tref a Chymuned yn cael eu hysbysu.

Camau nesaf

Cynhelir cyfarfodydd yn fuan gyda chynrychiolwyr o Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru i gytuno ar amserlen ar gyfer yr Adolygiad.

Mae'n ofynnol i'r Cyngor sefydlu grŵp trawsbleidiol o gynghorwyr i gefnogi Adolygiad y Cymunedau i benderfynu ar Bolisi Maint y Cyngor ac i fod yn brif grŵp ar gyfer yr awdurdod lleol.

Argymhellir bod gan y Grŵp Trawsbleidiol 7 Aelod. Mae trafodaethau wedi'u cynnal gydag Arweinwyr y Grwpiau sydd wedi enwebu'r Cynghorwyr canlynol i fod yn aelodau Grŵp Trawsbleidiol yr Adolygiad o Gymunedau a'r Adolygiad Etholiadol:

Plaid Cymru	3	Cynghorydd Clive Davies Cynghorydd Eryl Evans Cynghorydd Alun Williams
Annibynnol	2	Cynghorydd Gwyn Wigley Evans Cynghorydd Rhodri Evans
Y Democratiaid Rhyddfrydol	2	Cynghorydd Elizabeth Evans Cynghorydd Paul Hinge

Bydd Polisi Maint y Cyngor yn cael ei gyflwyno i'r Cyngor cyn dechrau'r cyfarfod ymgynghori cyntaf gyda Chynghorau Tref a Chymuned.

Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol:	A oes Aseiad Effaith Integredig wedi'i gwblhau? Os nad oes, dywedwch pam Crynodeb:	Amherthnasol – nid yw'n newid i wasanaeth
	Hirdymor:	Ddim yn berthnasol
	Cydweithio:	Ddim yn berthnasol
	Cynnwys:	Ddim yn berthnasol
	Atal:	Ddim yn berthnasol
	Integreiddio:	Ddim yn berthnasol

Argymhellion:	Bod y Cyngor yn:
	a) Nodi bod Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru wedi'i gomisiynu i gynnal Adolygiad y Cymunedau ar ran y Cyngor;
	b) Cymeradwyo nifer yr Aelodau ar Grŵp Trawsbleidiol yr Adolygiad o Gymunedau a'r Adolygiad Etholiadol i fod yn 7;
	c) Cadarnhau aelodaeth Grŵp Trawsbleidiol yr Adolygiad o Gymunedau a'r Adolygiad Etholiadol fel a ganlyn:
	• Clive Davies • Elizabeth Evans • Eryl Evans • Gwyn Wigley Evans • Rhodri Evans • Paul Hinge • Alun Williams.

Rhesymau dros y Galluogi'r Adolygiad o Gymunedau i gael ei gynnal yn penderfyniad: unol ag Adrannau 25 a 31 Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013.

Trosolwg a Chraffu:	Ddim yn berthnasol
Fframwaith Polisi:	• Adrannau 25 a 31 Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013;

- Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru – Canllawiau i Brif Gyngorau ynglŷn â'r Adolygiad o Gymunedau;
- Cyfansoddiad y Cyngor.

Amcanion Llesiant Corfforaethol:	Ddim yn berthnasol
Goblygiadau Cyllid a Chaffael:	Telir yr holl gostau sy'n gysylltiedig ag Adolygiad y Cymunedau o gyllideb bresennol y Gwasanaethau Etholiadol. Ffi'r Comisiwn am gynnal yr adolygiad yw £13,500.
Goblygiadau Cyfreithiol:	Sicrhau cydymffurfedd â Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013
Goblygiadau staffio:	O fewn y gwasanaeth.
Goblygiadau eiddo / asedau:	Dim
Risg(iau):	Risg sylweddol i'r Cyngor o beidio â chynnal yr Adolygiad.
Pwerau Statudol:	Adrannau 25 a 31 Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013
Papurau Cefndir:	- 'Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru Canllawiau i Brif Gyngorau ynglŷn â'r Adolygiad o Gymunedau < https://www.cffdl.llyw.cymru/cyhoeddiadau/09-22/canllawiau-arolygon-cymunedol-2022 >
Atodiadau:	Atodiad A – Cylch Gorchwyl Sampl Eifion Evans Prif Weithredwr (Swyddog Cofrestru Etholiadol a Swyddog Canlyniadau)
Swyddog Adrodd:	Lowri Edwards Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd (Dirprwy Swyddog Cofrestru Etholiadol a Dirprwy Swyddog Canlyniadau)
Dyddiad:	17 Chwefror 2023